

Wójcik, Zbigniew

Bolesław Krupiński (1893-1972)

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 18/2, 341-346

1973

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.



BOLESŁAW KRUPIŃSKI
1893—1972



W dniu 24 X 1972 zmarł w Warszawie wieloletni przewodniczący Państwowej Rady Górnictwa, przewodniczący Komitetu Górnictwa PAN, członek Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN — prof. dr Bolesław Krupiński.

Urodził się w Worczyniu na Wołyniu 15 III 1893. Po ukończeniu gimnazjum w Łucku w 1911 r. wstąpił do Instytutu Górniczego w Petersburgu. W 1914 r. jako student rozpoczął praktykę górniczą w kopalni Niwka w Zagłębiu Dąbrowskim. Podczas wojny pozostał nadal w Zagłębiu, pracując kolejno jako robotnik, strzałowcy, nadgórn timer i sztygar. Przez pewien czas jako wolny słuchacz uczęszczał na zajęcia z prawa w Uniwersytecie Jagiellońskim. Pod koniec wojny w założonej wraz z kolegami szkole realnej dla dzieci górników wykładał matematykę.

Po utworzeniu w 1919 r. Akademii Górniczej w Krakowie kontynuował tam studia, uzyskując w 1922 r. dyplom inżyniera górniczego. Te goż roku na kopalni Niwka objął funkcję inżyniera ruchu, a później awansował do zawiadowcy. W latach 1928—1939 pracował w górnictwie

początkowo jako naczelny inżynier różnych kopalń, a później naczelny dyrektor kopalń Rybnickiego Gwarectwa Węglowego. W czasie okupacji w latach 1939—1941 więziony był w Buchenwaldzie, a po powrocie do kraju przebywał w Warszawie i na Kielecczyźnie. Natychmiast po oswoobodzeniu Górnego Śląska przystąpił do odbudowy polskiego górnictwa węglowego, obejmując zarząd kopalń. W okresie powojennym był m.in. naczelnym dyrektorem technicznym Centralnego Zarządu Węglowego, wiceministrem górnictwa, przewodniczącym Rady Techniczno-Ekonomicznej Ministerstwa Górnictwa i Energetyki oraz Rady Naukowej Głównego Instytutu Górnictwa i Energetyki, a później Rady Naukowej Głównego Instytutu Górnictwa. Niezależnie od tych funkcji w okresie odbudowy górnictwa polskiego był współzałożycielem i organizatorem Głównego Instytutu Górnictwa, otaczał opieką Akademię Górniczo-Hutniczą w Krakowie, współdziałał przy utworzeniu wydziału górniczego Politechniki Śląskiej w Gliwicach (później także w Politechnice Wrocławskiej). Kierował pracami zespołów do spraw Przepisów Technicznej Eksploatacji Kopalń Węgla, Technicznej Eksploatacji Kopalń Odkrywkowych, a także prawa górniczego (później także geologicznego).

W 1956 r. powołany na stanowisko przewodniczącego Państwowej Rady Górniczej, czynnie uczestniczył w rozwoju nowoczesnego górnictwa w Polsce, przyczyniając się do uruchomienia Rybnickiego Okręgu Węglowego, Tarnobrzeskiego Okręgu Siarkowego oraz Legnicko-Głogowskiego Okręgu Miedzianego.

Jako autorytet w dziedzinie górnictwa i zagospodarowywania surowców mineralnych uczestniczył już od 1952 r. w pracach górniczych i geologicznych komitetów Polskiej Akademii Nauk. W 1960 r. został przewodniczącym Komitetu Górniczego PAN, a w roku następnym członkiem korespondentem PAN. Wyrazem uznania dla Jego działalności naukowej i gospodarczej były m. in. pełnione przez B. Krupińskiego funkcje: przewodniczącego (ostatnio wiceprzewodniczącego) Komitetu Węglowego Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ, przewodniczącego Międzynarodowego Komitetu Górnictwa oraz przewodniczącego Komitetów Organizacyjnych Światowych Kongresów Górniczych (od pierwszego do siódmego) w latach 1958—1972.

W kraju w ostatnich latach przewodniczył radzie naukowej Muzeum Ziemi PAN (od 1965 r.), był członkiem rady naukowej Muzeum Techniki, Instytutu Geologicznego CUG, Zakładów Badawczych i Projektowych Miedzi „Cuprum”, Komitetu Badań i Prognoz PAN „Polska 2000” (przewodniczący Komisji Zasobów Surowcowych) i wielu innych.

Działalność naukową rozpoczął w okresie międzywojennym. Zajmował się początkowo mechaniką górotworu, zagadnieniami opanowywania pożarów, a także organizacją pracy. Rezultaty swoich studiów ogłaszał wtedy głównie w „Przeglądzie Górniczo-Hutniczym”. W wyniku współpracy z profesorami górnictwa i geologii macierzystej uczelni rozszerzył zainteresowania naukowe na zagadnienia planowej gospodarki surowcami mineralnymi. To z kolei doprowadziło Go do czynnej pracy już w okresie międzywojennym w Państwowej Radzie Geologicznej, której przewodniczył prof. Karol Bohdanowicz, nauczyciel B. Krupińskiego z Instytutu Górniczego w Petersburgu i Akademii Górniczej w Krakowie.

W okresie powojennym, po habilitacji na Akademii Górniczej w 1946 r. objął tamże Katedrę Ekonomiki i Organizacji (uzyskując tytuł profesora zwyczajnego w 1950 r.). Na tym stanowisku przyczynił się do powstania polskiej szkoły nowoczesnego projektowania kopalń oraz opracowania teoretycznych zasad kompleksowego zagospodarowania złóż kopalin użytecznych. Znalazło to wyraz m.in. w następujących opracowaniach indywidualnych i zespołowych: *Przepisy technicznej eksploatacji kopalń odkrywkowych* (1955), *Zasady projektowania kopalń* (1957—1958) (praca ta tłumaczona była na kilka języków) oraz w wielu artykułach. W uznaniu osiągnięć w tej dziedzinie B. Krupiński wraz z zespołem w 1964 r. otrzymał nagrodę państwową I stopnia „za opracowanie i zastosowanie zasad naukowo-technicznych zagospodarowania górniczego okręgów”.

Za działalność na polu górniczym został odznaczony tytułem honorowym zasłużonego górnika PRL. W 1963 r. otrzymał order Sztandaru Pracy I klasy. Posiadał również szereg innych odznaczeń, a w tym doktoraty *honoris causa* Akademii Górniczo-Hutniczej (1968 r.) i Uniwersytetu Politechnicznego w Limie (1972 r.).

Państwowa Rada Górnicza pod przewodnictwem prof. Krupińskiego była nie tylko organem opiniodawczym przy Radzie Ministrów, lecz także rodzajem górniczego instytutu naukowo-badawczego w Warszawie. Na posiedzeniach Rady inspirowano nowe kierunki badań w obrębie nauk górniczych. Współpracownikom Rady stwarzano warunki do pracy naukowej. Przykładem tego może być działalność Zespołu Obchodu Tysiąclecia przez Górnictwo Polskie przy Państwowej Radzie Górniczej, który patronował niemal wszystkim większym akcjom wydawniczym, muzealnym itp. związanym z milenium. Wydano w tym okresie m.in. dwutomowe dzieło o podstawowym znaczeniu pt. *Zarys dziejów górnictwa na ziemiach polskich*, opracowania poświęcone górnictwu węglowemu, górnictwu i hutnictwu w Tatrach, studium biograficzne o Staszicu i inne. Inicjowano także publikację artykułów „milenijnych” w „Przeglądzie Geologicznym”, „Nafcie”, „Wiadomościach Górniczych”. Wreszcie wybito medal Tysiąclecia Górnictwa Polskiego.

W periodyku Państwowej Rady Górnictwa „Materiały z Prac Rady” (przygotował je do druku osobiście prof. Krupiński z mgr Z. Meyerelem), których 60 zeszytów ukazało się do śmierci przewodniczącego Rady, tematyka historyczna zajmowała ważne miejsce. Tak np. zeszyt 10 z 1958 r. z podtytułem *Milenium w górnictwie polskim* poza postanowieniami Rady w sprawie włączenia się do obchodów Tysiąclecia, zawierał apel na ten temat kierowany do władz górniczych. Zeszyt 30 z 1961 r. nosił podtytuł *Górnictwo polskie w tysiącletnim okresie istnienia państwa polskiego*, 33 z 1960 r. — *Piętnastolecie górnictwa w Polsce Ludowej*, 36 z 1962 r. — Stanisława Fischera, *Dzieje bocheńskiej żupy solnej*, 50 z 1967 r. — *XX lat Kultury w górnictwie Polski Ludowej 1945—1965* z obszernym rozdziałem *Muzealnictwo górnicze*, z. 57—60 z 1971 r. tworzyły serię w związku z XXV-leciem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. W ostatnim z tych zeszytów zamieszczono *Kronikę ważniejszych wydarzeń w latach 1964—1968*. Artykuły treści historycznej znajdowały się również w innych zeszytach „Materiałów z Prac Rady”. Jeden z nich, wydany wspólnie z Instytutem Historii Kultury Materialnej PAN, stanowiący zarazem tom 4 „Studiów z Dziejów Górnictwa i Hutnictwa”, był przykładem rozszerzenia współpracy Rady

w zakresie historii techniki. Jakkolwiek dalsze tomy tej serii wydawał IHKM PAN (nr 5 wspólnie z Zakładem Historii Nauki i Techniki) to profesor Krupiński pozostał stałym członkiem rady redakcyjnej „Studiów i Materiałów z Historii Kultury Materialnej”.

Wyrazem głębokiego zainteresowania profesora Krupińskiego dziejami polskiego górnictwa i geologii była troska o rozwój muzeów technicznych i przyrodniczych, a w szczególności o Muzeum Techniki w Warszawie i Muzeum Ziemi PAN. Jako przewodniczący rady naukowej Muzeum Ziemi postulował potrzebę zbierania materiałów archiwalnych do dziejów górnictwa i geologii (sam przyczynił się do pozyskania cennych zbiorów po prof. Bohdanowiczu). Aktywnie także uczestniczył w posiedzeniach roboczych historyków geologii w Muzeum Ziemi (organizowanych wspólnie z Zakładem Historii Nauki i Techniki PAN). Myśli, którymi profesor Krupiński dzielił się na zebraniach roboczych historyków geologii oraz rady naukowej Muzeum Ziemi, znalazły wyraz w różnych opracowaniach drukowanych w „Pracach Muzeum Ziemi” oraz „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki”.

Podkreślić wreszcie należy, że profesor Krupiński w ostatnich latach był aktywnym członkiem Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN. Uczestnicząc w posiedzeniach Komitetu przyczynił się w pełni do rozszerzenia zakresu prac nad historią techniki. Wiele postanowień Komitetu zostało zrealizowane za pośrednictwem Państwowej Rady Górnictwa oraz innych krajowych i międzynarodowych organizacji, którymi kierował w ostatnich latach swego życia. Potrzebie rozszerzenia prac nad historią nauki i techniki profesor Krupiński dawał wyraz uczestnicząc w pracach Międzynarodowych Kongresów Historii Nauki (w Warszawie i Moskwie), a także w polsko-radzieckich sympozjach o historii kontaktów polsko-rosyjskich w dziedzinie geologii i geografii (w Warszawie i Leningradzie). Na kongresach i sympozjach profesor Krupiński przedstawił rezultaty swych prac z zakresu historii górnictwa i geologii.

Zbigniew Wójcik

WYKAZ PRAC PROF. BOLESŁAWA KRUPIŃSKIEGO Z ZAKRESU HISTORII NAUKI I TECHNIKI *

1. Wpływ okupacji niemieckiej na stan techniczny kopalń Polskiego Zagłębia Węglowego. *Górník* R. 1: 1945 nr 1 s. 2, 11.
2. Wstęp. [w:] Zarys rozwoju Instytutu Naukowo-Badawczego P.W. *Przegląd Górniczy* T. 4: 1948 nr 5—6 s. 473—475.
3. Rozwój podszadzki plynnej w Polsce. *Przegląd Górniczy* T. 9: 1953 nr 10 s. 322—330.
4. [Dziesięć] 10 lat przemian rewolucyjnych w górnictwie polskim. *Gospodarka Górnictwa* R. 4: 1954 nr 7—8 s. 4—7.
5. Rozwój podszadzki plynnej w Polsce. *Gospodarka Górnictwa* R. 4: 1954 nr 1 s. 11—16.

* W wykazie pominięto artykuły wspomnieniowe publikowane w czasopismach kulturalno-społecznych, a także niektóre historyczne analizy osiągnięć górnictwa w Polsce, przeznaczone do zamkniętego kręgu odbiorców.

6. Apel Państwowej Rady Górnictwa w sprawie włączenia się do obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego [W:] Milenium w górnictwie polskim. *Państwowa Rada Górnictwa. Materiały z Prac Rady* z. 10: 1958 s. 7—8 (wspólnie z W. Czachórskim, L. Salamonem, J. Gębikiem i B. Rudnickim).
7. Program obchodu milenium przez górnictwo polskie. [W:] Milenium w górnictwie polskim. *Państwowa Rada Górnictwa. Materiały z Prac Rady* z. 10: 1958 s. 9—13 (wspólnie z W. Czachórskim, L. Salamonem, J. Gębikiem i B. Rudnickim).
8. Nauka górnicza w piętnastoleciu. [W:] Piętnastolecie górnictwa w Polsce Ludowej. *Państwowa Rada Górnictwa. Materiały z Prac Rady* z. 23: 1960 s. 143—153.
9. Nauka górnicza w XV-leciu. *Przegląd Górniczy* T. 16: 1960 nr 3 s. 122—126.
10. Ogólne kierunki rozwoju górnictwa. [W:] Piętnastolecie górnictwa w Polsce Ludowej. *Państwowa Rada Górnictwa. Materiały z Prac Rady* z. 23: 1960 s. 11—19.
11. [Przedmowa]. *Studia z Dziejów Górnictwa i Hutnictwa* T. 4: 1960 s. 5. (Zeszyt 24 *Materiałów z Prac Rady*) (wspólnie z J. Pazdurem).
12. [List do redakcji „Przeglądu Górniczego” w związku z wydaniem 100-go numeru tego czasopisma]. *Przegląd Geologiczny* R. 9: 1961 s. 401—402.
13. Górniczne prace doktorskie. Wstęp. *Przegląd Górniczy* T. 17: 1961 nr 11 s. 557—559.
14. History and development of hydraulic sandstowning in Poland. *Journal Mining Metals Fuels* Vol. 10: 1962; special issue: Proc. of Mechanisation of Mines in India Symp., Dhanband 1961 s. 394—399 (wspólnie z W. Parysiewiczem).
15. Kierunki naukowo-techniczne w rozwoju polskiego górnictwa i udział AGH w ich realizacji. [W:] V Sesja Naukowa Akademii Górniczo-Hutniczej. *Zeszyty Naukowe AGH* nr 50: *Zeszyt Specjalny* 3: 1961 s. 27—61.
16. Przedmowa. [W:] Górnictwo polskie w tysiącletnim okresie istnienia państwa polskiego. *Państwowa Rada Górnictwa. Materiały z Prac Rady* z. 30: 1961 s. 5.
17. Wstęp. [W:] Osiągnięcia nauki górnictwa w ZSRR. *Państwowa Rada Górnictwa. Materiały z Prac Rady* z. 28: 1961 s. 5—7.
18. Zagajenie obrad uroczystego posiedzenia plenarnego Państwowej Rady Górnictwa w Tarnowskich Górach 3 września 1960 r. [W:] Górnictwo polskie w tysiącletnim okresie istnienia państwa polskiego. *Państwowa Rada Górnictwa. Materiały z Prac Rady* z. 30: 1961 s. 6—8.
19. Der Abbau des Scherheitsofeilers unter der Stadt Bytom (Polen) *Freiberger Forschungshefte* A 228: 1962 s. 5—21.
20. [Przemówienie na Jubileuszowej Sesji Instytutu Geologicznego]. [W:] Czterdzieści lat Instytutu Geologicznego. 1919—1959. *Instytut Geologiczny. Prace* T. 30 cz. IV: 1963 s. 9—10.
21. Górnictwo w XX-leciu Polski Ludowej. *Przegląd Techniczny* T. 85: 1964 nr 48 s. 1, 3.
22. Les anciens monuments miniers une source de l'histoire de la culture materielle. [W:] XI Congres International d'Histoire de Sciences. *Sommaires. Varsovie-Cracovie* 1965. Sec. 4 et 5. Warszawa 1964 s. 532—534.
23. Karol Bohdanowicz — pedagog i człowiek. [W:] Materiały z uroczystej sesji naukowej poświęconej uczczeniu setnej rocznicy urodzin Karola Bohdanowicza. *Instytut Geologiczny. Biuletyn* 232: 1969 s. 15—19.
24. [Dwadzieścia pięć] XXV lat górnictwa w Polsce Ludowej. *Przegląd Geologiczny* R. 18: 1970 nr 1 s. 3—5.
25. Z historii zmagañ górnictwa z zagrożeniami. *Bezpieczeństwo Pracy w Górnictwie* R. 3: 1970 nr 9 s. 1—3.

26. Moja wąska ścieżka życiowa i jego szeroka droga biegly równolegle. [W:] Wspomnienia o Aleksandrze Zawadzkiem. Katowice 1971 s. 149—169.
27. Z dziejów górnictwa i jego związków z naukami geologicznymi (Referat na pierwszą sesję Historii Nauk Geologicznych w Muzeum Ziemi). *Prace Muzeum Ziemi* 18 cz. I: 1971 s. 13—23.
28. Istoria polskoj knigi o gornom dziele. [W:] XIII Congrès International d'Histoire de Sciences. *Études d'histoire de la science et de la technique* Sec. 7, s. 70—76. Varsovie 1971 (wspólnie z T. Kubiczykiem).
29. Współpraca radziecko-polska w dziedzinie geologii i górnictwa w ostatnim 25-leciu. [W:] Historia rosyjsko-polskich kontaktów w dziedzinie geologii i geografii. Streszczenia referatów. II Polsko-Radzieckie Sympozjum. Warszawa 1972 s. 85—91. (Skrót w języku rosyjskim pt. Rol sowietyjsko-polskiego sotrudniczestwa w razwitiu gielogiczeskich issledowanii w Polsce. Leningrad 1972, druk luźny bez numeracji stron).